PLANTENWERKGROEP

IVN-Oisterwijk --- NMC-Schijndel ---- Natuurgroep Gestel

Plant van de maand november 2022

Pijpenstrootje

Algemeen

Wetenschap. naam	Molinia caerulea (L.) Moench***
Uitspraak	Molínia caerúlea
Familie	Poaceae/Grassenfamilie
Geslacht	Molinia/Pijpestrootje****
Soort	Pijpenstrootje
Hoogte	30 – 120cm
Plantvorm	Gras
Plant	Eénhuizig
Wortels	Bijwortelstelsel
Stengel	Rechtopstaand
Bladstand	Rijen
Bladvorm	Lijnvormig
Bladrand	Gaaf
Bladkleur	Groen
Bloeiperiode	Juli - september
Bloeiwijze	Pluim
Bloemvorm	Grasbloem
Bloemkleur	Paars/blauw
Bloementype	Tweeslachtig
Kelkbladen	2 kelkkafjes
Kroonbladen	2 kroonkafjes
Meeldraden	3
Stijlen	3
Stempels	3
Vruchtbeginsel	Bovenstandig
Vrucht	Graanvrucht
Leefvorm	Overblijvend
Groeiplaats	Vochtige omgeving

Foto 1. Pijpenstrootje

Foto 2. Weinig pijp, weinig strootje.
..... Wel Pijpenstootje.

Foto. 3*. Wortelstelsel

Inleiding

Pijpenstrootje, niet in de mooiste vorm?! Geeft de openingsfoto van de Plant van de Maand gewoonlijk een eerste kijk op de volledig in bloei zijnde plant, deze maand zien we als introductie de verdroogde vorm. In herfst en winter staat de plant er bij zoals nu op foto 1 is te zien. Ook mijn eerste kennismaking met het Pijpenstrootje was niet erg positief. De excursieleider legt uit dat de Kampina-se heide sterk te lijden heeft aan vergrassing, ja juist veroorzaakt door die vermaledijde plant. Deze maand eens kijken of het altijd zo negatief gesteld is met het Pijpenstrootje.

Foto 4*. Knopen in het Pijpenstrootje

Naamgeving

Molinia. We zoeken een Spaanse botanicus op, komen in de jaren 1740-1829 en vinden Juan Ignatio **Molina** Gonzalez. Wordt zijn naam door de plant in ere gehouden of juist andersom ?!

Foto 5. Wortelstandig blad

Caerulea. In de bloeiwijze is *blauwgroen* te herkennen, vandaar *caerulea*.
Pijpenstrootje. Deze naam heeft alles te maken met (Goudse)-pijpen. Zie ook verder en foto 2.
In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Bjint, Molinie bleue, Blaues Pfeifengras en Purple Moor-grass.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Grassenfamilie, verder in het geslacht Molinia en de soort Pijpenstrootje. In het geslacht Molinia worden verder geen andere planten genoemd; wel verwijst een opmerking naar *Molinia caerulea subsp. arundinacea* die als (forse) tuinplant aangeboden wordt.

Beschrijving

Levensvorm. Het Pijpenstrootje is een overblijvende plant en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Hemikryptofyten. Het is een kruid en zal tussen de 30 en 120cm hoog worden.
Wortels. Het wortelstelsel bestaat uit lange en vrij dikke wortels(foto 3*).
Stengels. De rechtopgaande stengels vormen dichte pollen. Het lijkt erop dat de 'gras'stengels geen knopen bezitten. Ga diep in de pol aan de voet van de stengels zoeken en je vindt ze wel. Er is er één of toch meer zoals je op foto 4* kunt zien.
Bladeren. Er zijn twee soorten lijnvormige bladeren. Die vanuit de wortel groeien noemen we wortelstandige bladeren(foto 5) en die zich aan de bloeistengels bevinden 'gewone'. Zo'n bladstand zorgt voor dichte pollen. De wortelstandige bladeren staan zelfstandig en die aan de bloeistengels zijn in rijen geplaatst. De lange bladeren zijn van drie tot tien millimeter breed en dof blauwgroen van kleur. Aanvankelijk zijn de bladeren ingerold. Het blad voelt ruw aan en kan licht behaard zijn. Opmerkelijk is dat de bladschede een V-vormige opening heeft(foto 6*). Het tongetje is wat harig(afb.7).
Bloemen. De bloeiwijze is pluimvormig(foto 8). De pluim blijft lang heel smal en opent zich pas in de bloei. Eén aartje heeft één tot vier bloemen. Hier komt de kleur –groen, blauw, paars- tot zijn recht (foto 9). De tweeslachtige grasbloempjes zijn voorzien van 3 meeldraden en 3 stijlen met 3 stempels, zie ook afbeelding 'grasbloem'(afb.10).

Vruchten.
De vrucht van Het Pijpenstrootjes is een graanvrucht, vergelijkbaar met b.v. tarwe. Het heeft een bovenstandig vruchtbeginsel.

Groeiplaats

Bekijken we ook de ecologische parameters bij afb. 11* dan zien we dat:
- de plant gedijt op een voedselarm substraat.

Foto 6. BladSchede*

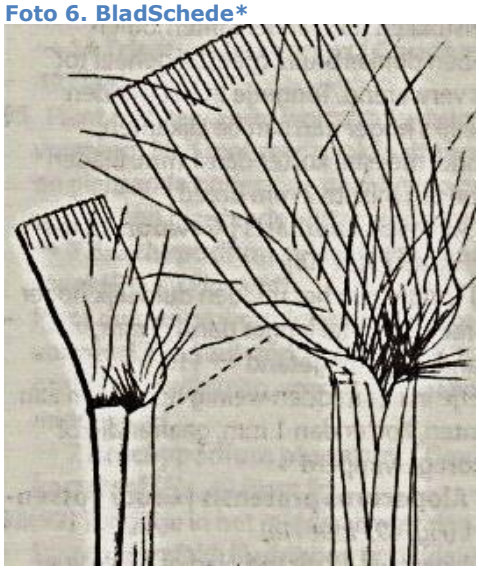
Afb. 7. Tongetje

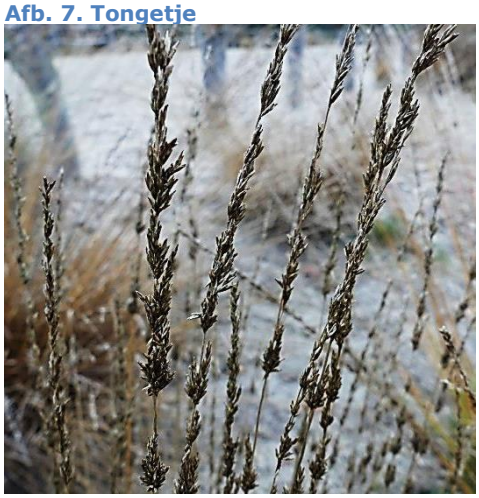
Foto 8. Bloeiwijze

Foto 9. Pijpenstrootje in bloei

- de plant te vinden is in een omgeving met een zuur graad van 2 tot 4,5.
-de plant een middelmatige vochtigheidsgraad zoekt.
-de plant op een zonnige/licht beschaduwde plaats staat.
-het substraat humeus of venig zal zijn.
We zullen de plant op plaatsen vinden waar we heide, zonnige bossen, licht moeras of venen zien.

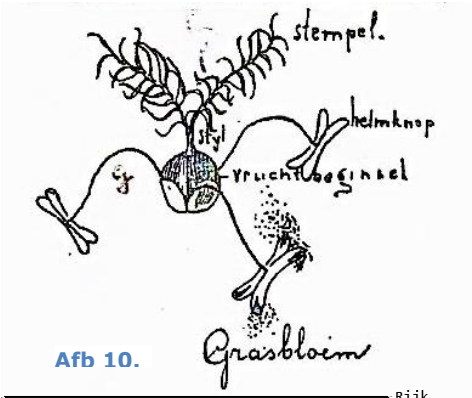

Afb 10.

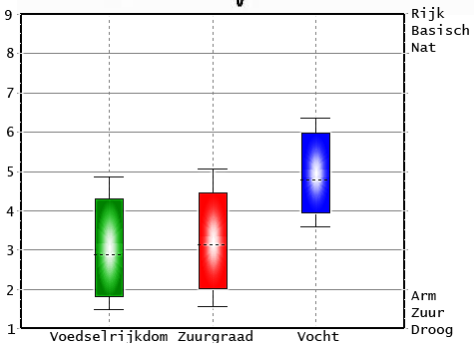

Afb. 11*. Ecologische parameters

Organismen op de plant

-Geregeld kun je 'moederkoren' op het Pijpenstrootje tegenkomen(foto 12).
Moederkoren(Claviceps purpurea) is een giftige schimmel die op graankorrels groeit.
-Op en in de pollen Pijpenstrootje kunnen we een veelheid aan insecten vinden. Als voorbeeld de dagvlinder Groot dikkopje(Ochlodes venata)(foto 13).

Foto 12. Moederkoren op Pijpenstrootje.

Foto 13. Groot dikkopje.

Gebruik – Folklore – Kunst – Mythologie

Gebruik

-Historisch gezien zijn armoedige hutten bedekt met bossen Pijpe(n)strootje.
-Historisch gezien zijn manden en korven met Pijpe(n)strootje gevlochten.
-Door een stengel in de steel van te bakken (Goudse)pijp te verwerken zullen we na het bakproces de (Goudse)pijp kunnen roken.
-Met een andere stengel zal het rookkanaal schoongemaakt kunnen worden.
-Als dierenvoedsel zullen enkel de jonge spruiten gevreten worden.

Tot slot

In de Floron uitgave **PLANTEN********** nummer 4 van november 2016 lees ik: *"Als zelfs pijpenstrootje zeldzaam wordt"*.
Zou ik hier een tegenhanger van de nogal negatieve kijk op de plant die ik in de inleiding beschreef kunnen vinden ?
Het artikel van Petra van der Wiel behelst een studie naar wegbermen.
Achteruitgang ?! Haar slotwoorden zijn: *"Het is veelzeggend dat ik al blij wordt als ik Pijpenstrootje op mijn lijst mag noteren. Want zelfs deze soort komt in veel bermen ten zuiden van Roosendaal al niet veel meer voor".* Toch ook weer een negatief slot ?
Laten we dan komende winter Pijpenstrootje 'zoeken' zoals die op foto 14 voorkomt.

Foto 14. 'IJs'pijpenstrootje.

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,2,5,8,12,13); Heukel's Flora van Nederland 24e druk(7); Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online (3,4,6,11); Saxifraga(9, 13,14).

1.	Pijpenstrootje	Kampina	4 feb.	2013
2.	Pijp-en-strootje	Schijndel	24 okt.	2022
3.	Wortelstelsel*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online*		
4.	Knopen in het Pijpenstrootje*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online*		
5.	Wortelstandig blad	Vught	8 feb.	2021
6.	Bladschede*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online		
7.	Tongetje	Heukel's FLORA van Nederland 24e druk 2020		
8.	Bloeiwijze	Vught	8 feb.	2021
9.	Pijpenstrootje in bloei	Saxifraga - Ed Stikvoort		
10.	Grasbloem			
11.	Ecologische parameter.*	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online		
12.	Moederkoren	Nemelaer	1 nov.	2021
13.	Groot dikkopje	Saxifraga - Jan van der Straaten		
14.	'IJs'pijpenstrootje	Saxifraga - Jan van der Straaten		

---

* https://www.floravannederland.nl/planten/pijpenstrootje

** Heukels' Flora van Nederland. 24e druk. 2020.

*** Moench/K. Mönch 1744-1805 Marburg.

**** Pijpestrootje; niet bij Heukels, wel bij Heimans.

***** Floron uitgave **PLANTEN** nr. 4; november 2016.